

De Roerom

voor zinging en religie

Jaargang 35 | nr. 7 | maart 2021

WE ZIJN MET VEEL

hoe voeden we **9 miljard** mensen

GROEN LEVEN
volgens Franciscus

De schoonheid van
GROEN BEGRAVEN

WinterKost
voor alle seizoenen

De Roerom

voor zingeving en religie

Uitgever

De Roerom wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van Stichting 'De Roerom', 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch S41083196

Redactie

Liesbeth de Moor (hoofdredacteur),
Antoinette Bastiaans, Nel Beex-Roos,
Vincent Kirkels, Harrie Meelen,
Peter van Overbruggen,
Pieter Reesink, Wim Weren

Aan dit nummer werkten verder mee:

Gert Bremer, Gepke Kerssen
Mirjam van Noord, René Peters,
Harry Tacken, Bart Verreijt,
Ad Wagemakers, Rob van der Zwan

Mailberichten en kopij voor de redactie
redactie@deroerom.nl

Website: www.deroerom.nl

Abonnementen en adreswijziging

Stichting De Roerom
Jacob van Maerlantstraat 19
5261 JB 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 614 75 04
adm@deroerom.nl

De Roerom verschijnt

10 keer per jaar
van september t/m juni
Nederland € 37,50, buitenland € 55,-
Bank: IBAN: NL28 ABNA 0264 8199 50

Vormgeving:

Michel Dankers

Productie en distributie:

Ad van Beurden

Foto omslag

@ramcreative - Freepik.com

ISSN 921-5468

DOOR RENÉ PETERS

Titus Brandsma

en het echte wonder

Als iemand aan onze spullen of vrijheid, partner of kinderen wil komen dan letten we op. Het zal te maken hebben met ons reptielenbrein. Onze verre voorouders zouden het anders niet hebben overleefd. Het is niet nodig een gevaar fysiek te kunnen aanwijzen. Het gebruik van algemene termen is genoeg. 'De gelukszoeker', 'de elite', 'de witte man', enzovoort. Het feit dat niemand de zogenoemde 'zondebok' echt kan betrappen is een bewijs van zijn of haar doortraptheid. Deze handelt heimelijk en buiten het zicht van de camera. Alleen iemand die zijn ogen goed open houdt en zich verdiept in de materie kan het zien. De 'woke persoon', die zich bewust is van een maatschappelijke ongelijkheid. Sterker nog, die niets anders meer ziet.

Iedere zakkenroller en goochelaar kent de truc: iemand die zich focust op één punt, kun je dingen laten zien die er niet zijn en letterlijk de bretels van de broek stelen zonder dat hij of zij iets merkt. En hoe sterker het beeld waarop de goochelaar je laat focussen hoe beter. "Ze zitten achter onze vrouwen aan", "ze pakken onze vrijheid af", "ze beroven je van je pensioen", enz. Dat hordes complotdenkers schijnbaar geloven dat 'de elite' bestaat uit satanisten die kinderbloed drinken om jong te blijven, is misschien dan iets minder gek dan het op het eerste gezicht wel lijkt. Mensen geloven graag in negatieve waanbeelden die geboren zijn uit angst.

Vorige week lazen we in de krant dat de zalige pater Titus Brandsma (als de voortekenen ons niet bedriegen) binnen afzienbare tijd heilig zal worden verklaard. Prachtig nieuws natuurlijk. En wat mij betreft ook goed getimed. In een tijd dat het er echt toe deed zette hij tegenover waanbeelden, geboren uit angst, zijn idealen, geboren uit liefde. Er is maar een middel tegen onverdraagzaamheid en gegoochel: hardnekkig een boodschap van waarheid en liefde blijven uitdragen. Voor iedere Ossenaar is het duidelijk dat Titus Brandsma zich daar hard voor heeft gemaakt. Als oprichter van een school, bibliotheek en als voorvechter voor de journalistiek die zich niet door de Duitse bezetter mocht laten koeioneren. Zijn onverzettelijkheid heeft hij uiteindelijk met de dood moeten bekopen.

Het schijnt dat zijn officiële heiligverklaring afhangt van de onverklaarbare genezing van een pater uit Palm Beach Florida. Maar voor mij is het echte wonder dat het onverzettelijk vasthouden aan idealen uiteindelijk zijn vruchten af zal werpen. Waanbeelden, geboren uit angst zullen geen standhouden. En de waarheid van liefde en licht zal uiteindelijk ook tot ons reptielenbrein door kunnen dringen.

René Peters

is docent, Tweede Kamerlid voor het CDA, vader van een dochter. Hij schrijft over wat hem bezig houdt.

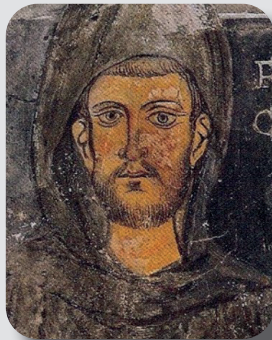
INHOUD

4 **Overbevolking**
Hoe houden we het leefbaar

WinterKost:
aanstekelijk lees-
en doe-boek **6**

10 Het goede leven
van **Franciscus**

Bijbelse visies
op **zorg voor de**
schepping **20**

-
- 8 Samen op pad | Deeltuin en Praatmaatjes
 - 11 Het komt 'n keer...
 - 12 De kruisweg van Luithagen
 - 13 Van verraad tot verrijzenis
 - 14 Poëzie
 - 15 Naar heil en genezing | Rituelen
 - 16 Samenleving | Het woeden van het sociaal domein
 - 17 Kerken aan het werk | Uit de verschillende bladen
 - 18 Thuis kijk & luister
 - 19 Recensie
 - 22 Berichten | Selectie van www.deroerom.nl
 - 23 Spiritueel | Vergroen je eigen tuintje
 - 24 Vasten; een eitje dit jaar?

Hoofdredacteur
LIESBETH DE MOOR

Vuilnisvrouw

Onlangs keek ik naar het televisieprogramma **“de Vuilnisman”**, de zesdelige serie waarin journalist Teun van de Keuken het spoor van ons afval volgt. Is de afvalverwerking wel zo circulair als ons wordt beloofd? En gelooft u het als ik zeg dat we in Nederland zelfs vuil importeren uit het buitenland -ja heus- om de vuilverbrandingsovens continu te laten doorbranden? Het is een industrie waarin grof geld wordt verdiend. Bergen zwarte reststof blijven liggen en worden uitgerold op onze snelwegen. Als het regent, wat komt er dan in onze bodem terecht? Teun, mee op de vuilniswagen in een kek fluorescerend pak, toont zich oprecht bezorgd en laat ons de achterkant van onze eigen vuilverwerking zien. Het programma is een knap staaltje van journalistiek onderzoek naar onze afvalverwerking en hoe we omgaan met onze aarde. Ik realiseerde me intussen, het was 8 maart, dat ik nog nooit een vuilnisvrouw heb gezien. De emancipatie is nog niet overal doorgedrongen, maar dat terzijde.

In de politieke debatten in aanloop naar de verkiezingen komt het klimaat nog te weinig ter sprake, al is de urgentie groot. We zijn met velen en willen dat de volgende generaties goed kunnen leven op deze aardbol. Hoe?

We zetten in De Roerom een en ander op een rijtje. Bioloog en paleontoloog Jelle Reumer legde eerder in zijn essay **“Teveel”** het verband tussen de overbevolking en pandemieën, afname van diversiteit en klimaatverandering. Door dit hele nummer heen vindt u artikelen over “groen” leven. Zo heeft Antoinette Bastiaans voor zichzelf besloten dat haar laatste rustplaats in de natuur zal zijn. Ze legt heel mooi uit waarom. Hoe **Franciscus van Assisië** ons al voorleefde hoe om te gaan met de natuur vertelt Gepke Kerksen ons. En hoe brandend actueel de klimaatcrisis is; de Bijbel geeft ons gelegenheid ons te **bezinnen op onze eigen levensstijl** en ‘op onze visie op de aarde, de mens en God, die samen een gouden driehoek vormen’, stelt onze redacteur Wim Weren.

En we zijn in de veertigdagentijd. We vertellen u het verhaal van twee verschillende **Kruiswegen** die ieder in hun tijd niet geaccepteerd werden, maar een heel eigen schoonheid hebben.

Het tv-spektakel The Passion 2021 gaat door, veel uitvoeringen van de Matthäus- en Johannes-Passion niet, of in een kleinere virtuele vorm. We geven u wat suggesties voor thuis en neem vooral kijkje op www.beleefdelente.nl. Daar laat het nieuwe leven zich al zien. We wensen u nieuw licht en meer ruimte. Zalg Pasen.

Overbevolking; hoe houden we het leefbaar?

Op de wereld zijn we met 7,6 miljard mensen. Als we doorgaan met leven zoals we nu doen, zijn we volgens de VN in 2050 met bijna 10 miljard mensen. We moeten dan minstens anderhalf keer zoveel voedsel produceren om iedereen genoeg te eten te kunnen geven, het liefst op de bestaande landbouwgrond, zodat de natuur gespaard blijft. Of we moeten ingrijpen en ervoor zorgen dat er minder mensen bijkomen. Of dit realistisch of wenselijk is, is iets anders, maar bekijk eerst wat het effect op de bevolkingsgroei zou zijn als we minder kinderen zouden krijgen. Sinds begin jaren 60 zijn er 4,5 miljard mensen bij gekomen, meer dan een verdubbeling dus.

Teveel

Jelle Reumer, bioloog en emeritus hoogleraar paleontologie aan de Universiteit Utrecht schreef afgelopen najaar 'Teveel', een essay over overbevolking. Hij wil de discussie over de ongebreidelde aanwas aan wereldbewoners opnieuw aanzwengelen. Dat is volgens Reumer hard nodig, want veel van de rampen die de mensheid bedreigen - pandemieën als corona, klimaatverandering en drastische afname van biodiversiteit - zijn volgens hem rechtstreeks te herleiden tot overbevolking. 'Discussie daarover moeten we niet uit de weg gaan,' vindt Reumer. 'Al die mensen willen eten, ademen, in een huis wonen, zich van plek A naar plek B verplaatsen. Dat doet allemaal een beroep op de hulpbronnen van de aardbol. Overbevolking vergroot de kans op pandemieën, hongersnood en andere rampspoed. Door overbevolking zal de wal ooit het schip weer keren, zoals de pest in de veertiende eeuw dat ook deed met enorme sterftcijfers.'

We hebben het liever niet over dat thema...

'De menselijke voortplanting wordt wel gezien als een grondrecht,' vertelt Reumer in de Volkskrant. 'Dat is het misschien ook, al zie je soms ook uitwassen, zoals bij vrouwen van 70 die nog zwanger willen worden via Italiaanse klinieken. In sommige landen stimuleren overheden het krijgen van kinderen. Denk aan de ayatollah Khamenei in Iran die dat wil om economische redenen. Of de paus, die periodieke onthouding nog steeds als enig aanvaardbaar voorbehoedmiddel ziet. Zoals bij corona de R onder de 1 moet blijven om het virus de baas te blijven, zo moet de mens gemiddeld niet meer dan 2,1 nakomelingen krijgen om de bevolking niet te doen groeien. Het wereldwijde gemiddelde ligt nu op 2,37. Dat is teveel. Het hoogst is het in landen om de Sahel: in Niger ligt het getal op 7,08, in Tsjaad 6,72, Somalië 6,10 en Mali op 6,02. Daar zijn kinderen een pensioenvoorziening. Die getallen moeten naar beneden. Niet te rigoureuus, want dan krijg je samenlevingen met alleen maar ouderen, en stort je economie in elkaar. Langs de geleidelijke weg dus.'

De één-kindpolitiek zoals in China vindt Reumer inhumain en die past niet in onze westerse democratie. Wij kunnen hier in het westen niet bepalen wat er in Afrika of Azië moet gebeuren. Wel pleit de bioloog voor de toegang tot voorbehoedmiddelen 'Dat is lastig,' betoogt hij; 'de paus vindt nog altijd alleen periodieke onthouding een aanvaardbaar middel voor geboortebeperving'. En ook onderwijs is voor Reumer van groot belang: 'Meisjes en vrouwen moeten daar wereldwijd toegang toe krijgen, dat is van cruciaal belang'. Helaas krijgen veel meisjes die kans

Jelle Reumer: *'Teveel - Overbevolking, biodiversiteit, stadsvossen en de pandemie.'*
Uitgeverij Ilias. € 14,95

Bronnen:
- De Volkskrant.
<https://www.volkskrant.nl/kijkverder/2018/wereldbevolking/>

- Oxfam Novib

niet zoals in sommige islamitische staten en een aantal Afrikaanse landen. Verder pleit de bioloog voor een vorm van pensioenvoorziening in elk land, zodat kinderen daar geen verzekering meer voor hoeven te zijn. Daar is wel enige economische voorspoed voor nodig. En daarvoor moet nog wel heel wat gebeuren.

Maar hoe voeden we 9 miljard mensen in 2050?

Oxfam Novib buigt zich over het wereldvoedselprobleem en zet het vijf-stappenplan uiteen van Jonathan Foley, directeur van de Californische academie voor wetenschappen:

1. Stabiliseer de uitstoot van de landbouw
'We kunnen niet méér produceren door nog meer land te gebruiken voor landbouw,' zegt Foley. Daar zijn al complete ecosystemen door vernietigd. En ontbossing draagt bij aan een enorme klimaatverandering.

2. Produceer meer op reeds beschikbaar land
'Door organische landbouw-technieken te combineren met moderne, technologische technieken kunnen we hier de opbrengst enorm verbeteren,' zegt Foley. 'Natuurlijk is ook hier duurzaamheid belangrijk. De impact op het milieu moet minimaal zijn.'

3. Gebruik bronnen dus efficiënter:
'Met de opkomst van de grootschalige landbouw werden veel schadelijke middelen en technieken ingezet. Daar voelen we nu de gevolgen van. Maar inmiddels zijn er al veel nieuwe technieken waarbij bijvoorbeeld minder water nodig is voor dezelfde opbrengst. Ook is het belangrijk om te kijken waarvoor

land geschikt is, in plaats van land geschikt te maken.'

4. Pas het dieet aan.
Om melk, vlees en eieren te produceren is veel voer en water nodig. Alleen al door minder afhankelijk te worden van dierlijke producten zouden we de aarde enorm ontlasten.

5. Zorg voor minder afval
De helft van ons voedsel wordt weggegooid, of verdwijnt. In rijkere landen (zoals Nederland) vooral doordat voedsel over de datum is en niet op tijd wordt gegeten of gekocht. In armere landen komt het vooral doordat boeren producten verkeerd of niet goed kunnen opslaan, of omdat er iets misgaat tijdens het transport. Als we de bovenstaande vijf stappen volgen, kunnen we volgens wetenschapper Jonathan Foley de bevolkingsgroei wereldwijd aan en heeft iedereen genoeg te eten.' (bron: Oxfam Novib)

Investeren in mensen zorgt voor een kleinere bevolking

Conclusie: investeren in mensen is cruciaal. Goed onderwijs, goede gezondheidszorg, kansen op de arbeidsmarkt en duurzaam voedsel. Dat is hoe we het 'overbevolkingsprobleem' aanpakken. Door bovendien boeren wereldwijd te leren hoe ze efficiënter en beter kunnen oogsten, verhogen we de lokale voedselproductie. Ook met 9 miljard mensen op de wereld kunnen we allemaal een goed leven opbouwen. We moeten alleen de welvaart leren verdelen.

WinterKost: *aanstekelijk lees- en doe-boek*

Vroeger schaften we er elk jaar een aan voor onze dochters: een gezellig vakantie-winter-boek, vol vertellingen, gedichten, puzzels en raadsels. Eind 2020 verscheen WinterKost, een winterboek, nu bestemd voor ouderen. WinterKost bevat meer dan 70 gevarieerde bijdragen: serieus, verrassend, informatief en onderhoudend leesvoedsel, geschikt voor alle seizoenen. Ik heb ervan genoten.

Voor elk wat wils

We lezen over scheer-sentiment ('alleen voor mannen'), straatpoëzie uit Rotterdam, de geschiedenis van de twee tenoren Joseph Schmidt en Mario Lanza. Glenn Vervoort, manager van Gerard Joling, praat ons bij over zijn ervaringen met social media. Mahmoud Bairah vertelt hoe hij als vluchteling vanuit een Syrisch islamitisch gezin zijn eigen pad ging volgen. Ineke Strouken, kenner van volkscultuur en immaterieel erfgoed, deelt met ons haar favoriete tradities. We krijgen boeiende inkijkjes in onder meer de kunst (Daan Roosegaarde), de muziek (Bachs Matthäus Passion), literatuur (joodse verhalen van Isaac Bashevis Singer) en we kunnen zelfs een recept uitproberen. Van alles komt voorbij. Een anonieme auteur was in 2019 als toerist van nabij ooggetuige van de kathedraalbrand in Parijs, wat de aanleiding vormde voor zijn relaas 'Notre D(r)ame'. Een kort verhaal van Wilfried de Jong en een van Herman Pieter de Boer zorgen voor een bizar-komische noot. De Surinaamse Rita Raghoebarsing (74) verloor haar man aan corona. Maar voor haar geen 'verdriet en gemijmer in eenzaamheid', want vrijwilligerswerk, yoga en haar geloof geven haar verlichting en energie.

Van en voor jong en oud

Enkele bijdragen uit WinterKost hebben me bijzonder getroffen. Zoals de brief van een 12-jarige kleinzoon aan zijn 95-jarige oma die haar einde ziet naderen. De jongen beschrijft de momenten waarbij zijn oma een onvergetelijke rol speelde en besluit met de ontroerende zin: "Ik hoop wel dat ik deze brief nog zelf aan jou kan voorlezen en dat ik niet, zoals dat soms mijn gewoonte is, te laat ben..."

Vanuit een ander perspectief geschreven is de brief van een 91-jarige man die na het overlijden van zijn vrouw naar een zorgwoning moest verkassen. In een sombere bui kwam hij op het idee dat het leuk zou zijn voor zijn kinderen

Huwelijk van Mahmoud Bairah op kasteel Heeze

TEKST **PETER VAN OVERBRUGGEN**
BEELD **UITGEVERIJ POSITON**

en kleinkinderen om zijn herinneringen op te schrijven. Dat gaf hem nieuwe energie. Oud en jong komen ook letterlijk bij elkaar in het Woonhuis- en Zorgcentrum Humanitas in Deventer, waar zes studenten (gratis) in hetzelfde huis wonen als de zorgbehoeftige ouderen. Als tegenprestatie verzorgen zij de broodmaaltijden, helpen bij computerproblemen of doen boodschappen. Het model wordt elders al nagevolgd.

De Slimste Mens

Ik vraag aan Madelon Spoor, initiatiefnemer en uitgever-samensteller van het boek WinterKost, wat haar doel is met deze uitgave. "Toen ik in 2019 met uitgeverij Positon begon, nam ik me voor om één keer per jaar een maatschappelijk betrokken boek uit te geven. In deze coronatijd zag en zie ik in mijn eigen omgeving veel eenzaamheid, vooral bij ouderen. Met dit boek wilde ik een nieuwe beweging op gang brengen: een hand uitsteken naar hen die dat echt nodig hebben. Voor de uitgave van WinterKost hebben we bekende schrijvers van nu en toen (of hun nazaten) bereid gevonden om geheel belangeloos een bijdrage uit hun werk te leveren of iets nieuws te schrijven. Zo kwam ik bijvoorbeeld in contact met Rob Kemps, die bekend is van de Snollebollekes en intussen ook als de Slimste Mens van de gelijknamige TV-quiz. In dit boek schrijft hij over zijn fascinatie voor de Parijse begraafplaats Père Lachaise, waar hij regelmatig rondleidingen geeft. Op deze wijze werken ook alle andere auteurs met ons mee aan deze beweging tegen eenzaamheid. Het boek WinterKost wordt aangeschaft als een opbeurend geschenk, en gratis aangeboden aan instellingen die met ouderen van doen hebben. Het is een gezellige pil van 256 pagina's met twee verschillend gekleurde leeslinten, zodat het steeds weer weggelegd en opgepakt kan worden, door wisselende lezers."

www.winterkostboek.nl

In juni 2021 verschijnt een soortgelijke uitgave: 'ZomerOogst'. Wie daarvoor een verhaal of onderwerp heeft, kan een bijdrage sturen naar positon@hotmail.nl

Jong en oud in Woon- en zorgcentrum Humanitas in Deventer

De deeltuin en Praatmaatjes: *mooie ideeën in barre tijden.*

Gewoonlijk geef ik de voorkeur aan een verhaal dat ik mocht meebeleven of mij verteld werd. Nu waren de winterse weersomstandigheden en de anti-corona maatregelen dwarsliggers. Ik kon niet op pad. Dan is het heel fijn als je verrast wordt door een mooi verhaal in Saam(en), Magazine van HandicapNL. Over mooie ideeën in barre tijden.

Delen

Er kan in het leven nogal wat gedeeld worden. Van een auto, gereedschap, tot zelfs je huis. Dat het ook mogelijk is om in de loop van het jaar je tuin te delen, dat wordt dan ineens een eyeopener. Jij hebt een tuin, waarin je met je kinderen heerlijke ontspanning vindt, ook in de lockdownperiode. Er zijn echter in Nederland ruim 2.4 miljoen gezinnen die geen eigen tuin tot hun beschikking hebben. 'Daar moet een oplossing voor gevonden kunnen worden,' aldus Martijn Neuvel. 'Want waarom zou ik mijn tuin niet kunnen delen?' En zo ontstond het begrip deeltuin.

Deeltuin

Het begrip deeltuin raakt in een razend tempo bekend in Nederland. Er wordt daarom een initiatiefgroep gevormd, om het geheel te coördineren. De vraag naar een tuin kan divers zijn. Van een speeltuin voor kinderen tot een mooi rustig plekje voor een ouder persoon die enkel en alleen een kopje koffie wil drinken in een fijne omgeving met prachtige vogelgeluiden en heerlijke bloemengeuren. Het zal de groep vast wel verrast hebben. Vanzelfsprekend moet er rekening gehouden worden met de afstand: die moeten te belopen zijn of per fiets afgelegd kunnen worden. Natuurlijk kan er ook gedacht worden aan een moestuin(tje), waar men samen met de eigenaar de fijnste gewassen kan verzorgen en oogsten. Wie weet wat voor prachtige groene vingers die ander heeft!

Een vrij gevoel

Samenwerken voor een stichting of een organisatie is geen nieuw idee. Ik kon al eerder lange tijd genieten van vrijwilligers die jaar op jaar meehielpen in de kasteeltuin, in Geldrop 'de Baron z'n hof' genoemd. Die waren in staat om er een juweeltje van te maken. Dat daar ook jonge medemensen met een verstandelijke beperking aan meededen was geweldig. En wat fantastisch dat een gewone burger zegt: in deze tuin, mijn tuin, kan ook een andere familie zich even uitleven, zeker in een periode waarin niets anders kan en mag. We mochten onlangs ervaren welk plezier schaatsers mochten beleven op het ijs van sloten en plassen. Even alles achter je laten en voluit genieten van kou, wind en ijs. Zo zeggen anderen: 'Even het huis, het huis laten en je heerlijk uitleven op het groene gras, vlakbij om de hoek.'

Praatmaatjes

Op een andere plek in Nederland ontstond intussen een ander mooi idee. Jan van Rijckevorsel was in zijn ouderlijk huis in 1985 begonnen met een Muziekhuis: aan iedereen maar vooral aan mensen met een beperking gaf Jan muziekles. Daaruit ontstond een dagbesteding. Het werd maart 2020 en door covid-19 ging alles op slot, ook het Muziekhuis. Erg voor zijn vaste bezoekers, maar aan zeuren heb je niets, dus begon Jan met het in elkaar zetten van een heel eenvoudig programma *Praatmaatjes* en er bleef contact via skype en facebook.

"Willen we iedereen, bereiken, dan zullen we door moeten gaan. Binnenkort kunnen we gelukkig streamen. Dan kunnen ook mensen op afstand meedoen met de uitzending. Zij zien ons en wij zien hen. We kunnen praten, zij kunnen verzoekjes indienen, allemaal dat soort dingen" Gesprek en muziek. Een heel mooi idee, ook geschikt voor mensen met een beperking en zo kan op afstand toch de een de ander nabij zijn.

aarde

haar binnenste leeggeplunderd
door ontembare, menselijke honger
naar meer en meer,
haar lucht die soms
de adem beneemt
groen wordt het nieuwe normaal
en ieder
-ook de kerk middenin de
samenleving-
draagt een steentje bij

DOOR
GEPKE KERSSSEN

Het goede leven van Franciscus

In het boek 'Duurzame duurzaamheid; ecologische bekering en betrokkenheid' vond ik een artikel van Willem Marie Speelman, universitair docent aan de Tilburg University, over Franciscus en het milieu. Omdat het mij aansprak, wil ik dat graag met de lezers van De Roerom delen.

De milieudiscussie gaat vaak over 'moeten': het goede doen en de verdeling van schaarse goederen. Volgens Speelman heeft onze verhouding tot het milieu eerder te maken met onze spiritualiteit: het goede ontmoeten en het delen in overvloed. Hij kijkt daarbij naar Franciscus van Assisi. Het milieu is de omgeving waarin wij leven en is tegelijk ook in ons als adem en voedsel. Wij mensen zijn dus een stukje van onze omgeving. Die verhouding van de mens tot zijn milieu is naar de achtergrond geraakt door de opkomst van de geldeconomie. Een boom werd hout, een schaap werd vlees, tijd werd geld en de mens werd arbeidskracht. Ook nam de mens de centrale positie van God in en ging de natuur zien als iets buiten zichzelf.

Franciscus verliet de wereld waarin hij leefde en trok een andere wereld in: de wereld van kooplieden, pelgrims, armen en melaatsen, die buiten de gevestigde wereld leefden. Door zich op God te richten, herkende hij hen als broeders en zusters. In de natuur herkende hij sporen van God. Daarom benaderde hij zijn medeschepselen met eerbied: zijn leefomgeving was een goddelijk mysterie. Het gaat om meer dan de natuur niet schaden, het gaat om het recht doen aan de schepping. De wereld is niet ons huis, we zijn er te gast. Daarom gebruik je wat je lichaam nodig heeft en meer niet. Als Franciscus hout nodig had, moest de boom zo gekapt worden, dat hij weer uit kon lopen. Zijn leven staat in het teken van eerbiedig omgaan met het milieu, het niet in eigendom nemen. Ook bij de lofzang klinkt de eerbied door, omdat het milieu gezien wordt als goed en verbonden met God.

Ecologisch voetafdruk

Bewust zijn van de ecologische voetafdruk roept op tot een betere verdeling van de schaarse goederen. Bij de meeste mensen is de voetafdruk te groot en dat leidt dan tot schuldgevoel. Wat als iedereen zou doen als jij? Speelman roept op om die vraag anders te stellen. Wat als iedereen, ook jij, mag delen in het goede leven? Alleen in een goede relatie met onze omgeving kunnen wij onze bestemming; het goede leven vinden. Leven in harmonie met het milieu betekent afstemmen in schaarste en overvloed, meebewegen. De mens sterft als hij niet genoeg krijgt om van te kunnen leven. Dat

geldt ook voor het milieu.

We zijn geneigd te kijken naar wat we niet hebben, in plaats van dat we dankbaar zijn voor wat ons gegeven is. West-Europa heeft nog nooit zo'n overvloed gekend en spreekt toch steeds over tekorten en over crises. Speelman spreekt van een economische blik, economie gaat tenslotte over het verdelen van schaarse goederen.

Het begrip 'ecologische voetafdruk' richt de aandacht misschien te veel op de schaarste.

Met een liturgische blik kijk je naar wat je hebt, deelt wat je hebt en viert wat het leven je geeft. Franciscus laat ons zien dat leven op kleine voet goed kan zijn. Hij doet de natuur recht als schepping en gemeenschap. Franciscus wilde in de voetsporen van Jezus treden. Niet door uit te leggen en Hem daarna na te volgen, maar door zich te laten bewegen door het evangelie zelf. Hij wilde de woorden van Jezus en zijn daden opnieuw beleven.

Franciscus herkende die voetsporen in het goede leven dat hij ervoer, in alles en iedereen die op zijn pad kwam. Door zich op het leven zelf te richten en het goede dat hij daarin zag te volgen, kon Franciscus een nieuwe levensvorm ontwikkelen: het goede leven, een leven in goede, afgestemde verhoudingen.

Gepke Kerssen is dominee en voorganger in ondermeer de San Salvatorgemeenschap in Den Bosch.

*Artikel van Willem Marie Speelman *In de voetsporen van Hem, die nagenoeg geen voetafdruk had; een franciscaanse respons op de ecologische voetafdruk*. In *Duurzame duurzaamheid; ecologische bekering en betrokkenheid*. Krijns Pansters (red.)

Het komt 'n keer...

DOOR
ANTOINETTE BASTIAANS

Kort na mijn 21^e verjaardag werd ik voor het eerst met mijn eigen vergankelijkheid geconfronteerd. Ik was lekker aan 't uitslapen, toen de deurbel en voetstappen op de trap vaag tot me doordrongen. Mijn moeder: 'De DELA is hier! Je moet van onze polis af. Of je er zelf een wilt afsluiten...'

'Nee...! Hoe laat is 't?'

'Half 10 geweest. Zal ik vragen of ze een andere keer terugkomen?'

Niet dus.

'Als het zover is...' verweerde ik me bij de koffie -en met groot vertrouwen in mijn eigen toekomst-, 'dan betaal ik mijn begrafenis en alles eromheen zèlf. In één keer.'

'Ja, maar...'

'Mam, ik ben net 21. Ik ga nog lang niet dood.'

'Dat hoop ik voor ons allebei... als je maar weet: het komt 'n keer!'

Ja, het komt 'n keer. Ik ben nog steeds springlevend, maar wel al een flink eind naar mijn 'het' op weg. Je denkt er nooit aan, tot je met je neus op de sterfelijke feiten wordt gedrukt. Gelukkig gaat dat geleidelijk. De generatie vóór je gaat meestal eerst. Oma hemelde op mijn 30^e en mijn vader toen ik 33 was. Veel later kon ik dat wel billijken: oma was immers oud, 91, en mijn vader ook: 71 was toen oud. De volgorde klopte ook bij de meeste mensen voor wie ik de avondwake heb gedaan. Maar 'niet eerlijk' was de dood van dat joch van 12. En die knul van 19... De dood van mijn beste vriendin hakte er ook stevig in. Ik lig haar al 28 jaar voor... 'Het' kwam dichterbij. Vaker ook...

Wat leeft, gaat dood. Wennen doet het natuurlijk nooit. Maar op mijn leeftijd (75) zijn ze er niet voor niets, clichés als 'tja, het kan zomaar ineens gebeurd zijn...' of 'We zitten in de hoek waar de klappen vallen...' Dat bewijst mijn verjaardagskring. Die is door

de jaren heen ongeveer gehalveerd. Mijn testament ligt intussen klaar en over de rest, begraven en zo, heb ik me nooit druk gemaakt. Dat was een makkie: een mooie, warme dienst natuurlijk. In onze kerk. Met mijn eigen koor, de liedjes waarvan ik de teksten zelf geschreven heb... Dat nieuwe gedoe, groen begraven in de bossen, schoof ik terzijde. 'Juist mooi!' werd er gezegd. 'Dan kun je aangeven onder welke boom je wilt liggen... en er fietsen mensen langs. Of ze laten hun hond daar uit...'

Ik zag het voor me, dat lange, smalle fietspad in de bossen van de Maashorst waar wij vroeger fietsten. Met z'n tweeën naast elkaar ging niet, zo smal was het. Misschien heb ik wel ooit over iemand z'n tenen gefietst, en die hond zag ik in gedachten precies op mijn plek neerhurken om 'iets te doen'. Nee.

Mijn plekkie

Maar een paar jaar geleden gebeurde er iets waarmee ik geen rekening had gehouden: het werd langzaamaan kil en stil in, rondom onze kerk. Mijn kóór zou van mijn afscheid nog wel iets warm kunnen maken, maar de rest? Mijn twijfel groeide. Ik begon beter te luisteren naar de groen-begraven-verhalen. Steeds vaker hoorde ik: 'Dié heeft er al 'n plekje gereserveerd, en die... en die...' Allemaal doodnormale mensen! Geen 'zwevers' of zo... En toen, eind januari 2020 ontving ik een rouwkaart: 'U bent van harte welkom bij de afscheidsbijeenkomst op Natuurbegraafplaats Maashorst...'

Het boerderij-achtige gebouw met de warme, uitnodigende ontvangstruimte verraste me: een mooie, waardige dienst. Buiten geen smalle fietspadjes, maar grote open plekken in het bos. Her en der zag ik verse bloemen liggen, en boomschijven met namen erop. Geen zerken. Op een pad dwars door zo'n open veld liepen wat mensen te wandelen. In de serene rust van deze vrije natuur voedsel worden voor de aarde die ons voedt. Niet in een kist met beslag, maar in een eenvoudige biezen mand. Geen opsmuk, maar puur. Respect voor de aarde, voor leven en dood. De Schepping op z'n best... En weten dat Natuurmonumenten het beheer van dit gebied straks gaat overnemen. Ik was diep onder de indruk, en dat was ik wéér tijdens de tweede uitvaart die ik daar meemaakte, midden in de coronalockdown van december.

Januari 2021. Met mijn nichtje rijd ik naar Natuurbegraafplaats Maashorst, nu om 'n plekje uit te kiezen. 'Vredig mooi,' peinst ze hardop. 'Hier ga ik Guus vast en zeker uitlaten.' Dan lacht ze: 'Misschien graaft ie je wel op!' 'Ik denk 't niet. Dan moet ie 1.80m diep! Trouwens, die hond van jou overleef ik wel!' Ja... maar het komt 'n keer!

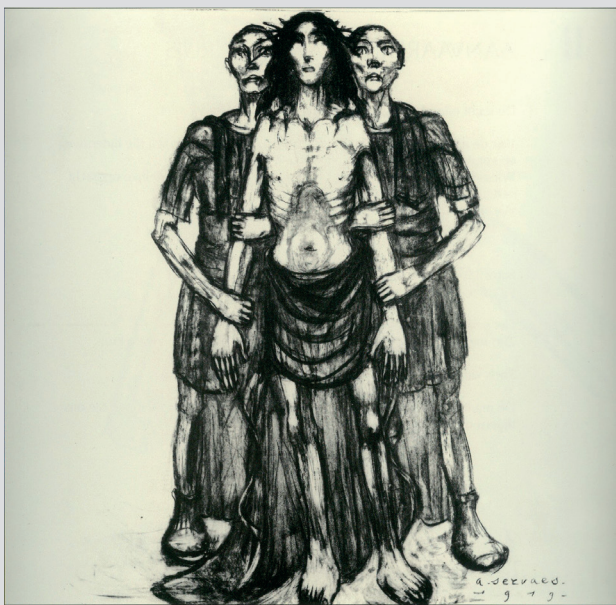
Groen begraven of ecologisch of natuurlijk begraven

betekent dat er geen gebruik wordt gemaakt van materialen die schadelijk zijn voor het milieu of die de lijkvertering op enige manier in de weg staan of vertragen. Daarvoor zijn bijvoorbeeld kartonnen doodskisten ontwikkeld. Het ultieme groene begraven vindt plaats op een natuurbegraafplaats, waar men onder andere een boom kan planten in plaats van een grafsteen.

De kruisweg van Luithagen

De kruisweg die Albert Servaes maakte voor de karmelieten van Luithagen bij Antwerpen heeft in de ruim honderd jaar van haar bestaan nogal wat stof doen opwaaien. Na jarenlange omzwervingen heeft het werk na WO II een plaats gekregen bij de trappisten van Abdij Koningshoeven in Berkel-Enschot. Het werk is zelden te zien, omdat het in de privé-vertrekken van de kloosterlingen is opgesteld. Op dit moment laat het klooster geen buitenstaanders toe, maar Dom Bernardus nam wel de tijd voor een telefonisch gesprek met mij.

nr. 1 (foto Abdij Koningshoeven)

nr. 5 (foto Abdij Koningshoeven)

Rauw

Albert Servaes koos ervoor om een realistische kruisweg te tekenen: lijden is lelijk, rauw, pijnlijk. Hij kijkt het lijden recht in de ogen, wat zowel afschuw als kracht oproept. Het werk viel in België, zo kort na de eerste wereldoorlog niet bij iedereen in de smaak. Het was erg confronterend, terwijl de verschrikkingen nog op het netvlies stonden. Mensen hadden behoefte aan het helen van de wonden, maar dit werk bood geen troost, geen inspiratie, het was een spiegel van ellende. Het Vaticaan besloot dat de kruisweg uit de kerk verwijderd moest worden. Titus Brandsma heeft nog een poging gedaan om dat te voorkomen door er meditaties bij te schrijven, maar dat was tevergeefs.

Kunstwerk

In kunstkringen werd de kwaliteit van het werk wél gewaardeerd en zo kwam het in een ander circuit terecht en werd het als kunstobject verhandeld. Na de tweede wereldoorlog werd de kruisweg gekocht door de Tilburgse textielhandelaar Gijs van den Bergh van de AaBe fabrieken, die als buurman van Abdij Koningshoeven goede contacten onderhield met de trappisten. Hij schonk het werk aan het klooster. In de vijftiger jaren stuitte de pauselijke nuntius bij een bezoek aan de abdij op het werk. Het werk mocht geen devotie-object meer zijn, alleen als kunstobject mocht het blijven. Inmiddels behoort het tot het cultureel erfgoed van ons land, waarmee het onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW valt. Restaurateurs van het Rijksmuseum hebben alle veertien staties hersteld. Als tegenprestatie is afgesproken om de kruisweg af en toe open te stellen voor het publiek.

Van Dom Bernardus ontving ik bijgaande foto's van staties uit de kruisweg:

1. Tot de kruisdood verwezen

Geen overbodige details, geen opsmuk, we kijken Jezus en zijn begeleiders recht in de ogen.

5. Simon van Cyrene

Hij helpt Jezus bij het dragen van de zware last.

Van verraad tot verrijzenis

Ieder van ons wordt weleens geraakt door een tekst, een beeld, een ervaring, een persoon of een (kunst)voorwerp. In deze periode op weg naar Pasen deel ik graag wat mij zo getroffen heeft in het kerkje van het Limburgse Wahlwiller.

Op de terugweg naar Nuenen vanuit Maastricht, waar we in de zomer van 2014 onze pasgeboren kleindochter hadden bewonderd, stopten we bij de middeleeuwse Sint Cunibertuskerk van Wahlwiller. We wisten namelijk dat daar een 'aanstootgevende' kruisweg hangt van de kunstenaar Aad de Haas. Die wilden we wel eens met eigen ogen zien. Vlak na de onthulling in 1946 brak er grote onrust uit onder de dorpelingen. Velen vonden dat ze door deze 'dierlijke' afbeeldingen niet gesticht werden in hun devotie. Er volgden in de pers artikelen voor en tegen en uiteindelijk beval het Vaticaan op een signaal van het bisdom Roermond dat de kruisweg verwijderd moest worden. Het werd voor Aad de Haas een daadwerkelijke lijdensweg, want de kunstenaar droeg in 1949 zijn staties zelf de kerk uit... Pas in 1981 kwam de kruisweg terug en werd de maker postuum in ere hersteld. Aad de Haas is dan al bijna 10 jaar dood.

Waarom is de kruisweg zo bijzonder?

De Haas heeft aan de gebruikelijke veertien staties er twee toegevoegd: als eerste het verraad van Judas en als allerlaatste de verrijzenis van Jezus! De kunstenaar vond dat de lijdensweg van Jezus begonnen was met de verraderlijke Judaskus. Hoe moet Jezus zich gevoeld hebben, toen een van zijn vrienden hem liet vallen? Aad de Haas wist uit eigen ervaring wat verraad en trouw betekende. Geboren in 1920 in Rotterdam maakte hij in 1940 het allesverwoestende bombardement van zijn geboortestad mee. Zijn moderne kunst werd door de bezetter 'ontaard' genoemd en hij belandde door zijn onverzettelijkheid in de gevangenis. Om na zijn vrijlating aan dwangarbeid in Duitsland te ontkomen, vond hij samen met zijn toekomstige echtgenote en met de

hulp van de bevriende pater Mathot een veilig onderkomen in Limburg. Ook daar, in de Limburgse kunstenaarswereld, bleef hij de tegendraadse artiest. Religie en lijden, macht en verzet zijn enkele vaste thema's in zijn werk. Zijn werk houdt je een spiegel voor. Door die mogelijkheid tot zelfreflectie laat zijn werk – en vooral die kruisweg – grote schoonheid zien, niet alleen esthetisch.

Kritiek

Nadat De Haas de – overigens slecht betaalde - opdracht van de pastoor Mullenders om de wanden van de kerk te beschilderen had afgerond, volgde ook de kruisweg. Hij beeldde langgerekte figuren af, die wat wazig oogden. De critici hadden in zoverre gelijk, dat sommige hoofden van de afgebeelde personen er inderdaad 'onmenselijk' uitzagen. En dat Maria een hoedje droeg en er op een tafereel een hondje rondliep, dat vond men wel extravagant. Maar de kunstenaar kende zijn schilderscanon. Want zoals op laat-middeleeuwse schilderijen een hond voorkwam als symbool van trouw, zo liet De Haas hier zien dat in de laatste uren van Jezus sommigen ook mensen (vooral vrouwen!) nog hondstrouw blijven: zijn moeder Maria, Veronica en de wenende vrouwen...

Weer opstaan

De laatste statie die De Haas aan de kruisweg toevoegde is letterlijk een hoogtepunt. Na alle ellende is de in alle opzichten menselijke Jezus uit de dood verrezen. Daarmee laat de kunstenaar zien dat er ook voor de mens altijd een mogelijkheid is om weer op te staan. Zeker in deze tijd biedt zo'n blijde boodschap ons perspectief.

1e statie; Judas verraadt Jezus

16e statie; Jezus verrijst

Eén jaar corona

Café's en restaurants moesten op 13 oktober voor de tweede keer hun deuren sluiten. Het enige dat ze mogen is afhaalmaaltijden en drankjes verkopen om mee te nemen. In restaurant het Landhuis in park Oog in Al in Utrecht zijn ze creatief. Het is er dagelijks heel druk, omdat veel mensen wandelen. Ze ontmoeten elkaar buiten, twee aan twee, burens en collega's, vrienden. Al maanden is het "bakkie" of de "koffie to go" niet aan te slepen. Ondanks de drukte, hoopt Klaas Alblas van het Landhuis dat dat de maatregelen snel worden opgeheven.

RITUELEN

'Rituelen moeten er zijn' sprak de vos tegen de Kleine Prins in het wereldberoemde verhaal van Antoine de Saint-Exupéry. 'Een ritueel maakt dat de ene dag verschilt van alle andere dagen, het ene uur van alle andere uren'. De omschrijving raakt voor mij de kern. In mijn boekenkast thuis staat nog altijd het deeltje van Gerard Lukken uit de reeds lang lopende reeks van KSGV-publicaties 'Geen leven zonder rituelen' (1984). Het werd meer dan eens herdrukt en bevat precies dezelfde gedachte: 'Il faut des rites'. Ze zijn nodig, je kunt ze niet missen.

Rituelen -religieus of seculier- zijn vooral belangrijk, denk ik, omdat ze een duidelijke functie hebben bij het markeren van belangrijke momenten of gebeurtenissen: 'rites de passage'. Je wilt ergens nadrukkelijk bij stilstaan en een ritueel kan daarbij goed van pas komen. Het is prettig als er dan ook iemand is met een zekere rituele competentie die dus weet hóe zo'n ritueel voltrokken moet worden om betekenis te kunnen genereren.

Kun je een ritueel 'verzinnen' of 'bedenken'? Dat is echt nog maar de vraag. Rituelen worden niet zozeer bedacht maar worden eerder gevónden en blijken dan te werken. Theologisch uitgedrukt in relatie tot de kerkelijke sacramenten: Ex Opere Operato -'uit het gewerkte werk'- in tegenstelling tot Ex Opere Operantis -over de waardigheid van de bedienaar van het sacrament-. Rituelen hebben een kracht uit zichzelf.

Hightech

Wie er oog voor heeft, ontwaart ook in de hightech omgeving

van een modern ziekenhuis tal van rituele manoeuvres. Op de verpleegafdelingen voltrekt zich in de ochtenduren het vaste ritueel van de behandelende artsen die visite lopen met één of meerdere verpleegkundigen. Het heeft voor mij als toeschouwer wel iets van een rituele dans met die periodieke invasie van witte jassen op de patiëntenkamers. Het betekent uiteraard wel iets want het is uitdrukking van professionaliteit en het bewerkt hoop en verwachting bij de patiënt daar in het bed. Het gaat niet om zomaar een praatje aan het ziekbed.

De behoefte aan een ritueel wordt in een ziekenhuis misschien wel het sterkst gevoeld *'in tijden dat het nijpt'* (Ps. 10,1). Wanneer je gezondheid écht in het geding is, heb je niet altijd woorden tot je beschikking om je gevoelens te kunnen uiten. Elk woord dat gesproken wordt kan er ook één teveel zijn. In de loop der jaren heb ik mij de gewoonte eigen gemaakt om dan vooral de stilte te eerbiedigen en om er maar even het zwijgen toe te doen – als was het een rituele exercitie. Nogal eens moet ik ook denken aan het gedicht 'Ziekenbezoek' van Judith Herzberg:

*Mijn vader had een lang uur zitten
zwingen bij mijn bed.
Toen hij zijn hoed had opgezet
zei ik, nou, dit gesprek
is makkelijk te resumeren.
Nee, zei hij, nee toch niet,
je moet het maar eens proberen.*

Soms kan het goed zijn om die stilte na enige tijd te markeren: dat je gewoon geen woorden hebt voor wat iemand nu overkomt. Dat is altijd nog beter dan zalvende taal of valse hoop. En soms neem ik aan

het ziekbed mijn toevlucht tot de 'woorden die geschreven staan' en vraag ik of ik iets zal lezen uit 't bijbeltje dat ik meestal bij me heb. De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat kans op succes groter is bij protestanten dan bij katholieken... Heel wonderlijk, maar nogal eens dient er zich dan uit het niets een tekst aan die zich in verband laat brengen met de situatie van dat moment, vaak uit de Psalmen of de evangeliën. Over het ongerijmde van een situatie: Maria die er niets van begreep maar tegen Gabriël niettemin kon zeggen: *'Laat er met mij gebeuren wat u gezegd hebt'* (Luc. 1,38). Een ziekenzalving in een terminale fase wordt door de patiënt en de aanwezige familie nogal eens ervaren als een moment van loslaten en overgave. Dan werkt het ritueel echt volautomatisch: Ex Opere Operato. Toen op 4 februari jl. mijn eigen lieve moeder in het verzorgingshuis de ziekenzalving ontving uit handen van de parochiepastor, heb ik het ook weer ervaren. Bijna twee weken later blies ze haar laatste adem uit door het leven los te laten. Toen was ze er na een periode van strijd helemaal klaar voor. In vrede ontslapen...

*Harry Tacken is geestelijk verzorger
in het Jeroen Bosch Ziekenhuis
(s-Hertogenbosch).*

Het woeden van het sociaal domein

Karolijne in Nieuwsuur

In de uitzending van Nieuwsuur op 15 januari kwam Karolijne Bauland (56) uit Tilburg aan het woord. Onderwerp was de Participatiewet uit 2015, bedoeld om in 2026 125.000 mensen met een beperking aan een reguliere baan te helpen. Voor Karolijne pakte de Participatiewet niet goed uit. Ze is hoogopgeleid: tolk-vertaler Frans. Vanwege haar zichtbare motorische handicap komt ze niet aan de slag. Ik ken Karolijne. Zij geeft vrijwillig Nederlandse taalles aan migranten bij het MST, het centrum waar ik werk. Ze heeft het naar de zin, maar het steekt haar dat zij nooit echt betaald werk heeft kunnen krijgen: "Als je een handicap hebt en hersens, kom je in Nederland niet aan een baan."

De belofte van een zorgzame samenleving

Per 1 januari 2015 kregen de decentralisaties van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) 2015 de zogenoemde Jeugdwet en de Participatiewet, hun beslag. Gemeenten zouden maatwerk kunnen bieden, integraal kunnen werken, leidend tot een efficiëntere effectievere dienstverlening. Uiteindelijk zou dit resulteren in meer participatie van burgers, een zorgzame samenleving en een helder en houdbaar stelsel. In een evaluatie constateert het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat in de uitvoeringspraktijk veel is gebeurd, zowel bij gemeenten als bij (zorg)

aanbieders, werkgevers en andere betrokken partijen. In de praktijk bleek het echter niet eenvoudig om de verwachtingen waar te maken. Veel mensen voelen zich geholpen, maar de toename van participatie door die hulp is beperkt en sommige mensen met een ondersteuningsbehoefte worden niet bereikt. De samenleving lijkt nog niet veel zorgzamer geworden en het stelsel is nog steeds complex. Kortom: het sociaal domein stagneert...

Het woeden van het sociaal domein

Op het MST komen veel mensen, niet allemaal zo hoog opgeleid als Karolijne, die voor hun dagelijkse bestaan afhankelijk zijn van dit sociaal domein. Het SCP had dus geen goed nieuws voor hen. Toen ik 25 jaar geleden aan mijn werk bij het MST begon, had ik een "diffuus" beeld van de sociale wetgeving. Ik was aanvankelijk vooral gespitst op het laten draaien van een centrum. In een omgeving met veel kwetsbare mensen besef je gaandeweg wat de totale afhankelijkheid van zogeheten 'ondersteunings-arrangementen' doet met mensen. Je kunt de angst, de agressie of het mijdingsgedrag beter begrijpen. Het contact met ambtenaren die de sociale wetten uitvoeren leidde tot mijn verwondering over de 'bureaucratie' aan weerskanten van het loket of de keukentafel.

Andere dingen gaan opvallen. Je kunt niet alleen geld verdienen in het sociale domein, maar er zelfs grote winsten opstrijken. Neem de

zorgregio Hart van Brabant, met centrumgemeente Tilburg. Van de 121 zorgaanbieders van jeugdzorg blijkt een vijfde meer dan tien procent winst te hebben gemaakt. Voor commerciële bedrijven in de jeugdzorg geldt dat zelfs voor veertig procent. De totale winst van de 121 onderzochte zorgaanbieders in 2018 bedroeg 99,6 miljoen euro. Daarnaast vloeien vele miljoenen weg naar onder meer management- en beheervergoedingen, vastgoed en goodwill.

De optelsom

De optelsom die ik naar aanleiding van het bovenstaande maak, zal u misschien verrassen. Mijn conclusie is niet dat het slecht is gesteld in Nederland. We zijn een rijk land en met het overgrote deel van de Nederlanders gaat het goed, de coronacrisis buiten beschouwing gelaten. We beschikken over fantastische zorgarrangementen die doorgaans terecht komen bij mensen die het nodig hebben. Maar er is een groep die al jaren niet mee doet, omdat ze niet mee kan doen. Het SCP heeft ze aangeduid als het 'precariaat', mensen die leven in precare omstandigheden. Vier tot zeven % van de bevolking. In een stad als Tilburg zijn het al gauw 10.000 mensen.

De snelste manier om hen te helpen loopt via een donatie aan de voedselbank. De beste manier om hen te helpen is dat je oog voor hen houdt in het 'woeden van het sociaal domein' waar zij afhankelijk van zijn.

1) Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid. Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) 16-11-2020

2) Bron: gezamenlijk onderzoek van Follow the Money en het Brabants Dagblad. „Tientallen miljoenen gaan niet naar zorg“ Judith Spanjers en Stephan Jongerius Brabants Dagblad 17-10-20.,

Uit de verschillende bladen van de locaties: de keuze van Nel Beex-Roos

Mooie ontwikkelingen

Deze tijd geeft meer dan ooit aanleiding om het bijltje erbij neer te gooien. En toch is dat niet de oplossing. Hoe dan ook, houd vol! Het helpt.

Het parochieblad van de Titus Brandsmaparochie Oss: *'In plaats van bij de pakken neer te gaan zitten en moedeloos te worden, zijn we actiever geworden. We hebben alles op alles gezet om op anderhalve meter binnen het bereik van elkaars armen te blijven door allerlei kansen van communiceren te benutten: Titus Tijdingen, het parochieblad, de stilte. We stuurden kaarten om mensen, die het moeilijk hadden een hart onder de riem te steken. We moesten ook ziekte, dood, gemis en verdriet een plaats geven. Met vallen en opstaan leren we hoe we onze vieringen steeds beter en aantrekkelijker kunnen streamen. Iedereen kan zich erbij betrokken blijven voelen. Vieringen blijven tot in de puntjes verzorgd. De bloemengroep versiert de boel ijverig en onvermoeid. Afwisselende cantores maakten het gemis van onze koren minder. De koster komen met mooie initiatieven. De gastvrouwen en -heren blijven aanspreekpunt voor onze gemeenschap...'* Kortom, wie en waar ook, men was er voor de ander.

In **Mooi Meegenomen** van de **Norbertijnenparochie Heikant Quirijnstok Tilburg** gaat het over het getijdengebed. Hierbij een klein deel. *'Is er weer tijd voor? Wie doet mee? Nadat in de zesde eeuw het getijdengebed ook voor de priesters verplicht werd gesteld, kreeg het een vastomlijnde vorm in de regel van Benedictus. Hierin werd onder meer bepaald, dat in het getijdengebed iedere week alle psalmen moesten worden gebeden en jaarlijks de gehele Schrift gelezen. Omdat veel priesters buiten kloosters verbleven of op reis waren en tijdens het getijdengebed niet de beschikking hadden over de gebruikelijke dikke boeken, was er behoefte aan een handzame versie. Die kwam er met het Officium Romanum Abbreviatum, later afgekort tot brevier. Tegelijk met de komst van het brevier werd ook de aanduiding van de uren veranderd...'*

De **Effata Gemeenschap Nijmegen** biedt Syrische statushouders mogelijkheden om door te gaan. In

hun **Periodiek Effata:** *'De Syrische vluchteling Majd Alshawi behoorde tot de grote groep vluchtelingen die in 2015 in kamp Heumensoord kwam. Hij maakte er kennis met enkele vrijwilligers. Ze werden vrienden van elkaar. In het AZC in Heerlen kon hij niet aarden. Dankzij de hulp van Sanneke, Joost en nog enkele anderen kreeg hij uiteindelijk onderdak bij de Dominicanen in Berg en Dal. Van hieruit vertrok hij enkele dagen per week naar Branderij Coffyn in Malden. Hij werkte er als vrijwilliger en kon zich weer even uitleven in zijn passie: koffie... In januari 2018 besloten Sanneke, Joost en nog enkele vrijwilligers de 'Stichting Aangenaam Aleppo' op te richten. Onze parochiaan Steven van der Staaij werd penningmeester. De stichting wil Syrische statushouders nieuwe kansen geven in ons land, om hun integratie en maatschappelijke participatie te bevorderen. Daarnaast wil de stichting mensen in Nijmegen en Nederland op een aangename manier in aanraking brengen met de cultuur en de producten uit Syrië www.aangenaamaleppo.nl.*

Een wonderlijk iets in **Stella Maris** van de **Parochie Maria Sterre der Zee, Den Haag**. *'Onlangs zijn er op de begraafplaats Petrus Banden herstelwerkzaamheden verricht aan de imposante arcade. Astrid Oranje: 'Uit onderzoek was gebleken dat de arcade uit 1850 aan het verzakken was. Als gevolg hiervan was één van de*

dekplaten gescheurd en moesten de hierop staande beelden van de apostelen Lucas en Johannes 'tijdelijk' worden neergelegd. Het herstel van dit deel van de arcade heeft uiteindelijk bijna vijf jaar geduurd. 'Het was een grote verrassing toen we ontdekten dat er op de achterkant van het beeld van Johannes de inscriptie stond van iemand die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog achter het beeld heeft verscholen,' aldus Astrid. De tekst van de inscriptie luidt als volgt: 'Sint Johannes de apostel der liefde, achter deze heilige heeft een Hollander heil gezocht en gevonden. 21 november 1944. Astrid vervolgt: 'Uiteraard zouden wij graag willen weten wie deze inscriptie heeft geschreven. Gedurende de Tweede Wereldoorlog hebben er ook mensen ondergedoken gezeten in de koepel van de kapel op de begraafplaats.'

THUIS KIJK & LUISTER

Tijdens de lockdown kunnen we er niet op uit. Enkele tips voor thuis of om ons op te verheugen.

21e editie Passiespelen Tegelen is tot later in het jaar uitgesteld

De Passiespelen die in aanpaste vorm op 18 april 2021 in première zouden gaan zijn tot nader order uitgesteld. In 2020 werden de passiespelen al afgelast. De voorstelling, nu compact en coronaproof, zou dertig dagen lang twee keer per dag worden gespeeld, zonder pauze. 400 vrijwilligers zetten zich daar volledig voor in. De titel is 'Hem achterna, een passiespel'. Thema's sluiten aan op actuele onderwerpen als de ongelijkheid in de wereld, toenemende vereenzaming, de meningenstortvloed op sociale media, aan onbegrip tussen oud en jong. 'Het is niet realistisch om te verwachten, dat op 18 april een coronaveilige voorstelling 'op anderhalve meter' kan plaatsvinden. Momenteel kan er niet gerepeteerd worden. Al het andere -decor, kostuums, muziek - is klaar en de medewerkers staan te trappelen om aan de slag te kunnen. 'Wij willen de uitdaging aangaan en nog dit jaar spelen. Het is onze plicht om ons verhaal van hoop, liefde en vertrouwen juist in deze bizarre periode te vertellen.' Aldus voorzitter Jos Teeuwen en Regisseur Cees Rullens.

De Vuilnisman

Teun van de Keuken duikt in de wereld achter ons afval. Alleen al in Nederland wordt er zo'n 60 miljard kilo vuilnis per jaar geproduceerd. Maar waar laten we al die troep? Producenten, vuilverwerkers en overheden scheppen allemaal op over recycling, oftewel: de circulaire economie. "Afval bestaat niet", zeggen de afvalverwerkers. Maar klopt dat eigenlijk wel? In zes afleveringen zet Teun de smerigste kant van onze consumptiemaatschappij in de schijnwerpers. Onze afvalverwerking blijkt een complexe industrie te zijn geworden waarin veel gekke dingen gebeuren.

De Vuilnisman zondag om 20.25 uur op NPO 2

Matthäuspassion 2021

Op het moment van schrijven van deze agenda zijn de meeste uitvoeringen van de Matthäuspassion wederom geannuleerd, in verband met de beperkingen. Dat geldt voor de uitvoeringen in Tivoli-Vredenburg, het Concertgebouw en de Grote Kerk in Naarden. Nog niet alle informatie is nu up to date. Op 13 maart is via de NTR Zaterdagmiddagmatinee de alternatieve "Keisers Brockespassion" thuis te bekijken en beluisteren. De zeventiende eeuwse Barthold Heinrich Brockes schreef het Libretto. De passie van Reinhard Keiser was in zijn tijd heel populair. Kijk en luister mee met de livestream via www.nporadio4.nl/live of luister live naar NPO Radio 4. Om 14.15 uur.

The Passion 2021

Het universele verhaal over de liefde voor de ander moet verteld worden. Het spreekt iedereen aan: jong, oud, gelovig of niet. Dit jaar staat het thema 'ik ben er voor jou' centraal, want juist in deze tijd is het belangrijk om naar elkaar om te kijken. Coronaproof, zonder publiek. Presentatrice Anita Witzier doet live verslag. De processie met het iconische lichtgevende kruis trekt door gaststad Roermond op Witte Donderdag en gedurende 40 dagen voorafgaand aan The Passion ook door heel Nederland naar kerken en pleinen. De Protestantse Kerk in Nederland organiseert in deze 40-daagse samen met lokale kerken door het hele land laagdrempelige The Passion-wakes en intieme (coronaproof) concerten.

The Passion: op Witte Donderdag, 1 april om 20.30 uur bij KRO-NCRV op NPO 1.

Online- bijeenkomst 'Chagall. Schilder van de dialoog joden-christenen'

De Katholieke Raad voor Israël (KRI) die zorg draagt voor de continuïteit in de dialoog tussen joden en katholieke christenen bestaat 70 jaar. Museum Krona en Luc - Centrum voor Religieuze Communicatie in Tilburg - organiseren daarom een online-bijeenkomst op 21 maart vooruitlopend op de tentoonstelling "**Twee werelden Marc Chagall & hedendaagse kunstenaars.**"

De schilder wordt in de tentoonstelling *Tussen werelden* belicht als de verbinder. Als geen ander is hij er in geslaagd om vóór, tijdens en na de oorlog verbinding te leggen tussen jodendom en christendom. Dat maakt hem tot op de dag van vandaag voor velen tot uniek, beroemd en bemind kunstenaar.

Van **25 april 2021 t/m 26 september 2021** organiseert Museum Krona een bijzondere expositie. www.museumkrona.nl

Beleef de lente.nl!

Dit voorjaar kun je voor het vijftiende seizoen weer kijken in de nesten van twaalf verschillende vogels. Natuurlijk doen "publiekslievelingen" als ooievaar, steenuil en slechtvalk weer mee, maar er hangen ook webcams bij onder meer de koolmees, de kerkuil en de gekraagde roodstaart en bij een bosvijver. www.vogelbescherming.nl/beleefdelente

DOOR
PIETER REESINK

Donuteconomie - Kate Raworth

Volgens Raworth heeft de focus van economen en politici te lang gelegen op de groei van het Bruto Binnenlands Product. In haar ogen betekent BBP-groei niet per se groei van welvaart voor iedereen. Daarom pleit zij voor een nieuw doel: voorzien in de behoeften van allen, binnen de mogelijkheden van onze planeet. Laten we 'het streven naar steeds meer economische groei' vervangen door het 'streven naar welvaart in balans met de aarde'. Volgens het neoliberalisme is de markt efficiënt en moet deze vrij kunnen opereren zonder ingrijpen van de overheid. Gemeenschappelijke hulpbronnen zoals grasland of visgronden zijn niet nodig en kunnen aan particulieren worden verkocht. Ondanks de sociale en economische crisis blijft het vertrouwen bestaan in een onfeilbaar financieel systeem... tot de crash van kredietcrisis. Conclusie: de economie moet het leven dienen en niet andersom.

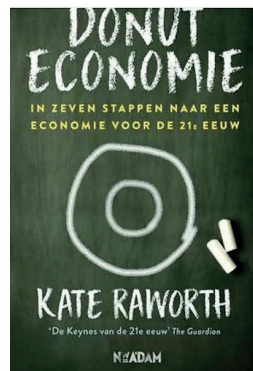
De mens is niet louter een rationele, alleenstaande homo economicus. Hij wil sympathie, samenwerking en wederzijdse hulp. De natuur is niet van ons afhankelijk, wij zijn van de natuur afhankelijk.

De economische wetten en modellen van de 20^e eeuw werken niet meer. De wereld en de natuur zijn veranderd. De opkomst van de rijkste 1% en het verdwijnen van ecosystemen en een andere kijk op de mens vragen om een nieuwe economie. Die economie moet een eerlijke verdeling gaan bevorderen zowel van inkomen als van rijkdom. Vooral van de rijkdom, ontstaan door beheersing van land, bedrijven en technologieën. Voortdurende groei is onhaalbaar en zelfs schadelijk volgens Raworth. De voordelen van groei hebben de ongelijkheid niet verminderd. De kloof tussen arm en rijk is alleen nog maar groter geworden.

De nieuwe economie moet niet produceren om weg te gooien maar uit zijn op hergebruik en hernieuwbare energie zonder de levensbronnen te vernietigen waarvan we afhankelijk zijn. Het geloof in groei - zelfs groene groei, inclusieve groei, evenwichtige groei- moet stoppen. De economie moet regenereren, niet tégen maar mèt de aarde werken. Dat komt mens en aarde ten goede.

Volgens mij geeft dit boek van Raworth een goed zicht op de ontwikkeling van de economie door de eeuwen heen en zijn de argumenten voor een nieuwe economie zonder groei maar met een eerlijke verdeling voor iedereen sluitend. Het is alleen haalbaar als we Gandhi's woorden toepassen: 'Wees de verandering die je in de wereld wilt zien ontstaan'.

Donuteconomie, In zeven stappen naar een economie voor de 21^e eeuw | Kate Raworth | 352 blz. | uitg. Nieuw Amsterdam 2019 | € 9,99 | ISBN 978 90 4682 479 5

DOOR
GEPKE KERSSSEN

Rozen in Ethiopië: 'Hoe handel ik eerlijk?'

14 miljoen mensen in niet-westerse landen werken voor ons door goedkope producten te maken. Vaak wordt gedacht dat zij baat hebben bij die bedrijvigheid, maar krijgen zij een rechtvaardig inkomen en wat heeft hun werk voor invloed op de natuurlijke omgeving?

De economen Matthias Olthaar en Paul Schenderling vertellen in **Hoe handel ik eerlijk** het verhaal van fictieve Johan, eigenaar van een enorme rozenkwekerij in Ethiopië die produceert voor de westerse markt. Uit idealisme betaalt hij zijn personeel meer dan andere ondernemers en steunt hij het onderwijs en de gezondheidszorg.

Tijdens het maken van een documentaire over zijn bedrijf gaat hij inzien dat het bedrijf niet goed is voor de Ethiopiërs. De medewerkers kunnen niet leven van hun inkomen en de teelt vraagt zoveel water dat er droogte ontstaat met gevolgen voor de eigen landbouw. Bestrijdingsmiddelen zijn slecht voor de gezondheid. Vroeger waren de inwoners zelfvoorzienend, nu zijn ze er slechter aan toe. Soms wat irritant vind ik de zogenoemde 'betogen' over geloof en economie die in de onderlinge gesprekken naar voren worden gebracht. Toch bleef ik lezen. De schrijvers hebben veel te zeggen en hebben een passie voor een economie die recht doet aan mens en aarde. Geloven heeft voor hen te maken met het dagelijkse handelen, met waar je je voor inzet en wat je koopt.

Uitgangspunten zijn het besef dat al het goede ons is geschonken, dat we met aandacht en zorg het leven door mogen geven, dat arbeid eerlijk wordt betaald, dat we niet meer nemen dan nodig en onze spullen met elkaar waar mogelijk delen. Een manier van leven waarbij we minder verbruiken en dus ook minder geld nodig hebben, levert meer rust en tijd op en contact met elkaar.

Kijk voor meer informatie op: <https://www.genoegomteleven.nl>

Matthias Olthaar en Paul Schenderling: *Hoe handel ik eerlijk* | Uitgeverij Skandalon | 230 blz. | € 19,95 (bij sommige boekhandels uitverkocht, bestel dan bij Skandalon)

Bijbelse visies op zorg voor de schepping

Zorg voor de schepping is brandend actueel nu heel de wereld in rep en roer is. De opwarming van de aarde en de klimaatcrisis stellen ons voor gigantische problemen. De coronacrisis heeft daar nog een flinke schep bovenop gedaan. We moeten op zoek gaan naar oplossingen op de lange termijn. Ook is het hoogst urgent om ons te bezinnen op onze eigen levensstijl en op onze visie op de aarde, de mens en God, die samen een gouden driehoek vormen.

In het begin

Hier ga ik te rade bij het boek Genesis, dat begint met twee scheppingsverhalen, die sterk van elkaar verschillen. Het eerste van de twee staat in Genesis 1:1-2:4a en is het meest bekend. De eerste zin van de Bijbel is: *In het begin schiep God de hemel en de aarde*. Deze zin kan ook anders vertaald worden: Toen God begon met het scheppen van de hemel en de aarde, was de aarde woest en leeg. Deze vertaling maakt meteen duidelijk dat de schepping niet beperkt blijft tot een gebeuren in den beginne, waarna God de boel de boel laat. Scheppen is een voortgaand proces, waarbij God voortdurend actief betrokken blijft.

De mens in twee varianten

Het begin van het scheppen van alles wat er is, beslaat zes dagen. Telkens hoeft God maar iets te zeggen en het is er al. Als laatste in de rij schiep God de mens, en wel meteen in twee varianten: de mens is of man of vrouw. Allebei zijn ze gemaakt als Gods evenbeeld. Dat wil niet zeggen dat ze aan God gelijk zijn. Ze moeten echt menselijk zien te worden en als beeld van hun schepper stellen ze God present in de alledaagse

werkelijkheid. Door elke andere mens te bejegenen als beelddrager van God leggen ze ook respect aan de dag voor de Ander met een hoofdletter.

Man en vrouw krijgen ook samen de opdracht om de aarde te benutten om er te kunnen leven. Betekent dit dat zij heer en meester zijn over alles wat er is? Dat is niet de bedoeling. Mensen zijn wel vrije wezens, maar ze moeten ruimte laten voor hun medeschepselen en voor dieren en planten. Mensen zijn niet de maat van alle dingen en mogen de aarde niet tot op het bot exploiteren en haar zo naar de vernieling helpen.

Een tweede verhaal

De Bijbel bevat nog een tweede scheppingsverhaal (Genesis 2:4b-25), waarin God, de mens en de aarde in een heel ander licht verschijnen. Dat verhaal is nog ouder dan het eerste. God wordt hier heel menselijk voorgesteld, als iemand die constant vlijtig in de weer is. Nu wordt de mens als eerste geschapen, niet als laatste of als kroon op de schepping. Dat schepsel wordt in het Hebreeuws aangeduid als *ha-adam*, en dat betekent: 'de mens'. Dat is een soortnaam, geen eigennaam. Het is niet duidelijk of de mens een hij is of een zij. Van seksuele differentiatie is nog geen sprake.

God vormt de mens uit stof van de aarde; de mens wordt dus letterlijk uit de klei getrokken. In het Hebreeuws worden de mens (*ha-adam*) en de aarde (*ha-adamah*) aangeduid met twee woorden die bijna hetzelfde zijn. Zo wordt duidelijk dat de mens hoort bij de aarde, en de aarde bij de mens. Maar al met al gaat het nog over een levenloos poppetje, dat pas een levend wezen wordt, als God de mens de levensadem in de neus blaast. Daaruit blijkt

hoezeer de mens, die ten nauwste verweven is met de aarde, ook met God verbonden is. Hierna legt God een tuin aan, plaatst de mens in die tuin en laat daar overal heerlijke vruchtbomen opschieten. Een soort Keukenhof dus, maar geen Luilekkerland, want de mens krijgt de taak om die vruchtbare tuin te bewerken, te behoeden en ervoor te zorgen, en dat alles in de volste harmonie.

Twee gelijkwaardige partners

Volgens God is het is niet goed dat de mens alleen blijft. Daarom vormt God uit aarde alle dieren en vogels. Jazeker, weer uit aarde: mens en dier zijn van dezelfde makelij. Maar onder die medeschepselen vindt de mens jammer genoeg geen partner die helemaal bij hem past en aan hem gelijkwaardig is. Dan laat God de mens in een diepe slaap vallen, neemt een van zijn ribben weg, en bouwt daaruit een vrouw. Zo wordt de ene, eenzame mens gesplitst in twee gelijkwaardige partners. De mens reageert dolenthousiast met de woorden: 'Dit is ze eindelijk! Mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees en bloed. Vrouw wordt zij genoemd (in het Hebreeuws *iesja*), genomen uit een man (*iesj*)'. Ook hier weer twee keer bijna hetzelfde woord, *iesj* en *iesja*, die aangeven hoezeer deze twee mensen bij elkaar horen en elkaar aanvullen. Zodra er een vrouw is, is er ook een man, en die twee voelen zich sterk tot elkaar aangetrokken en gaan zich duurzaam aan elkaar hechten. Pas later krijgt de vrouw de naam Eva, en gaat haar wederhelft Adam heten. Deze mannennaam kan het misverstand oproepen dat de man de ware mens is en dat hij over de vrouw kan gaan heersen. Deze verstoorde man-vrouwverhouding ontstaat tijdens

het gebroken bestaan buiten de tuin van Eden en blijft ver onder het oorspronkelijke ideaal.

Nieuwe perspectieven

We hebben deze twee scheppingsverhalen vaak gelezen als teksten die gaan over hoe alles begonnen is. Alsof de ideale wereld ver achter ons ligt, in een grijs verleden, en daarna al snel vervangen is door de rauwe werkelijkheid die wij nu kennen. Maar het is beter om deze verhalen heel anders te interpreteren: ze gaan niet over hoe het ooit geweest is, maar over hoe het in de toekomst ooit nog worden moet. De harde werkelijkheid van nu moet worden omgezet in een meer ideale wereld, en daarbij kunnen mensen, mannen en vrouwen, fungeren als medescheppers.

Mensen zijn minder uniek dan ze misschien zouden willen zijn. Ze maken deel uit van een groter geheel, als schepsel onder de schepselen. Solidair met elkaar, verbonden met alles wat leeft en geroepen om te zorgen voor de aarde, voor gerechtigheid en vrede. In zijn encycliek *Laudato Si'* noemt paus Franciscus de aarde

'ons gemeenschappelijk huis'. In dat gemeenschappelijk huis is het fataal om te kiezen voor een tomeloze groei van de economie, want dan raakt de aarde uitgeput en vergroten we de kloof tussen arm en rijk. In deze coronatijd verlangen velen terug naar de vleespotten uit het verleden, het oude normaal, maar beter is het om toe te werken naar een andere en betere toekomst.

Een nieuwe wereld

In 2008 schiep de uit India afkomstige kunstenares Lucy D'Souza, een schilderstuk met daarop de levensstroom. Zij beeldt deze rivier af als een vrouw. De rivier ontspringt in haar hart en stroomt in een spiraalvormige beweging verder tot de levensstroom uitmondt in de oceaan. Op de oevers van de rivier groeien bomen die altijd vrucht dragen. De twee wonden in de handen van de vrouw doen denken aan Jezus maar ook aan moeder Aarde, die lijdt onder de huidige klimaatcrisis. De vele vissen kunnen we betrekken op het grote goed van de biodiversiteit. Dit schilderij is geïnspireerd door het slot van het laatste bijbelboek

(Openbaring 22:1-5), waar eveneens sprake is van een rivier met leven brengend water, omzoomd door bomen die elke maand opnieuw vrucht dragen. Deze rivier stroomt midden door het nieuwe Jeruzalem. Deze beelden roepen de scheppingsverhalen uit Genesis in herinnering: ook daar is sprake van een levensboom en van een rivier die de tuin van Eden bevoelt. De dominicaan Jan Nieuwenhuis zegt hier in zijn boek *Johannes de ziener* het volgende over: 'De Schrift begint met een tuin en eindigt met een stad, maar bij nader inzien is die stad de wedergeboorte van de tuin. Het ganse verhaal van God en zijn mensen ligt ingeklemd tussen de tuin van den beginne en die herschapen tuinstad aan de einder.' De gouden toekomst wordt hier voorgesteld als een groene wereld, waar dood, lijden en verdriet verleden tijd zijn en waar God voorgoed woont te midden van zijn getrouwen, die zich niet hebben laten meeslepen door het kwaad. Door zijn woonstede te kiezen tussen de mensen doet God zijn naam ('ik zal bij jullie zijn') eer aan. Zoals God in Genesis al het geschapene 'zeer goed' noemt, zo wordt uiteindelijk alles weer ten goede gekeerd. De verstoorde orde wordt hersteld en alle gedupeerden uit verschillende fasen van de geschiedenis krijgen eerherstel. Uiteindelijk wordt de mens degene die hij of zij altijd al had moeten zijn. Hierbij gaat het niet om een kringloop, waarin we steeds opnieuw een herhaling zien van hetzelfde. Nee, er is een stem die zegt: 'Zie, ik maak alles nieuw!' Waarmee gezegd wil zijn dat uiteindelijk werkelijkheid wordt waar alles al van het begin tot het einde om draaide.

De kracht van visioenen

Waar het visioen ontbreekt, verwildert het volk, aldus Spreuken 29:18. Bijbelse toekomstvisies zijn geen doekjes voor het bloeden maar kunnen ons helpen om aan ons leven van nu richting en inhoud te geven. Ze zetten ons ertoe aan om de nieuwe wereld nu al onder onze handen te laten groeien.

BERICHTEN van de website

www.deroerom.nl

DOOR BART VERREIJT
EN LIESBETH DE MOOR

Op de website www.deroerom.nl vindt u actuele berichten en aankondigingen op gebied van zingeving, kerk en samenleving in binnen- en buitenland. Behalve dat biedt de site ook verrassende invalshoeken over kunst en spiritualiteit. Heeft u zelf een bericht of wilt u reageren, mail dan naar webredactie@deroerom.nl
Aanmelden voor de nieuwsbrief Opzien (gratis): opzien@deroerom.nl

Groene kerken.

De laatste Groene Kerkendag waar iedereen daadwerkelijk aanwezig kon zijn was in 2019 in Zwolle. Vanuit de overtuiging dat geloof en verduurzaming alles met elkaar te maken hebben stimuleert Groene Kerken geloofsgemeenschappen om concrete stappen te zetten in verduurzaming. Dat begint met het schenken van fairtrade koffie, het aanleggen van moestuinen, het kerkgebouw verduurzamen en tips om duurzaam te leven. Ook is er ruimte voor verdieping. Bovendien zijn er (normaliter) activiteiten, waarin ontmoeting en het uitwisselen van ervaringen een belangrijke rol spelen. Bekijk de verhalen van de sprekers Gees Hummel en Johan van Dalen. Kijk op <https://www.groenekerken.nl/over-groenekerken/>

Laatste missionaris Sumatra overleden

De in Nueneen geboren Pater Leo Joosten, lid van de Orde der Minderbroeders Kapucijnen, is 28 februari op 78-jarige leeftijd overleden in het Sint-Elisabethziekenhuis in Medan, de hoofdstad van de Indonesische provincie Noord-Sumatra. Hij was de laatste Nederlandse missionaris op Sumatra. Joosten stond bekend als groot kenner van de cultuur van de Batak, een volk op Sumatra. In 1996 verscheen zijn boek *Samosir. De Oudbatakse samenleving*. Uit zorg dat het Toba-Bataks en het Karo-Bataks niet verloren zouden gaan, stelde de pater woordenboeken van die talen samen; deze zijn inmiddels gepubliceerd.

Stel je voor: straks maakt een vrouw deel uit van het kerkelijk gezag (..)

Als het gaat om vrouwen loopt de katholieke kerk niet voorop, dat is bekend. Voor het eerst in de geschiedenis krijgt een vrouw stemrecht tijdens een bisschoppensynode van de Rooms-Katholieke Kerk. Zolang dat maar een adviserende stem blijft, vinden ook behoudende katholieken dat waarschijnlijk geen probleem.(..) Maar zo simpel is het niet. Zoals we dat inmiddels van hem gewend zijn, heeft paus Franciscus niet met tromgeroffel een revolutionaire nieuwe wet afgekondigd, maar hervormt hij via een omweggetje. (...) Het stemrecht op bisschoppensynodes geldt ook voor de ondersecretaris van de bisschoppensynode. Dus maakt Franciscus van dat geitenpaadje gebruik (...)

(BRON: Nederlands Dagblad Hendro Munsterman)

Bijna een op de vijf christenen na corona niet of minder naar de kerk

Bijna een op de vijf kerkgaande christenen verwacht dat de coronacrisis negatief zal uitwerken op hun kerkbezoek; 15 procent van de christenen verwacht na de coronacrisis minder vaak naar de kerk te gaan. Dat blijkt uit onderzoek van de EO, het NPO Radio 1-programma Dit is de Dag en het Nederlands Dagblad.

Slechts drie procent van de kerkgaande christenen is van plan na de coronacrisis vaker een kerk te bezoeken. Belangrijkste reden is dat de coronacrisis heeft laten zien dat de kerkgang voor een derde van de bezoekers vooral een gewoonte was. 16 procent geeft aan dat het geloof het afgelopen jaar minder sterk is geworden of is verdwenen. Maar liefst een derde 30 procent geeft aan na de coronacrisis de fysieke kerkgang deels te vervangen door online kerkdiensten.

Voor de uitval in de jongere leeftijdscategorie van 18-35 jaar is hoog. Niet zo verwonderlijk; jongeren moeten hun route vaak nog bepalen. Van alle ondervraagden vindt ruim 40 procent dat de kerken tijdens de coronacrisis meer een voortrekkersrol hadden moeten nemen bij het bestrijden van eenzaamheid. 20 procent vindt dat kerken zich te veel zorgen maken over corona en te weinig over het geloofsleven van mensen. Dit idee leeft vooral onder jongvolwassenen (31 procent)

Luister de Ongelofelijke Podcast voor een uitgebreid gesprek over bovengenoemd onderwerp, met theoloog des vaderlands Almatine Leene, hoogleraar kerkgeschiedenis Paul van Geest en Stefan Paas, de voormalig theoloog des vaderlands www.nporadio1.nl/podcasts

Praktisch:

Ga naar www.deroerom.nl, zoekmogelijkheid, rechtsonder op de startpagina.

Tik een trefwoord in en u komt u bij het betreffende bericht.

Reageren:

webredactie@deroerom.nl

Vergroen je eigen tuintje

Een groene wereld begint bij een groen zelf.

Alles wat ik doe of laat doet iets met de wereld om mij heen en dat begint al met zoiets onnadenkends als het weggooien van een peuk op straat.

En ja, ik zorg graag goed voor mijzelf. Maar wat betekent het voor mijn omgeving en dus ook voor mijzelf als ik mijn huis lekker 'citroenfris' op orde heb en het water weggooi?

Wat zit daar dan allemaal in wat terugstroomt naar de wereld? Alles heeft meerdere kanten en meer dan die mijn eigen voorkeur hebben. Ik ben immers maar een onderdeel van iets veel groters waarin een vleugelslag in China een orkaan kan veroorzaken in Amerika. Daarom krijg ik het ook nooit helemaal sluitend. Mij ervan bewust zijn en er aandachtig naar handelen maakt precies het verschil.

Zorgen voor een betere wereld kan ik niet alleen met fantaseren, doneren en protesteren. Het begint met goed zorgen voor mijn 'eigen tuintje'. Niet om het in stand houden van ideeën en meningen maar om bij alles afgestemd te blijven op het grotere geheel en mijn eigen wensen en voorkeuren daaraan ondergeschikt te maken. Dat veronderstelt een meditatieve blik op de wereld en mijzelf en dat is in deze verwarrende tijden nog een hele oefening.

Benedictijn en zenmeester Willigis Jäger schrijft daar in zijn boekje met teksten voor elke dag het volgende over bij 22 en 23 februari:

'Verantwoordelijkheid voor de wereld kan alleen gedragen worden door degene die ten diepste heeft ervaren wat hij is - degene die de samenhang tussen individu en totaliteit heeft begrepen.

Werkelijke vreugde in het leven ontstaat door het opgeven en loslaten van uiteindelijk onhoudbare posities. Wie iets kan loslaten, zal daar meer voor terugkrijgen.

Loslaten is de prijs voor wasdom en wijsheid.

('Eeuwigheid in het nu, woorden voor elke dag' - uitg. Asoka)

Van deze samenhang kan ik me niet bewust genoeg zijn en dat behoedt mij ervoor om al te snel de straat op te gaan en schreeuwend schuldigen aan te wijzen voor wat mij allemaal niet zint in deze wereld. Daar zou ik dan willen zeggen:

'Hó! Wacht eens even. Zijn die er wel, dé schuldigen, of ben ik zelf medeschuldig? Bijvoorbeeld aan olievervuiling ergens ver weg? Want die vervuiling hangt ook samen met het olieverbruik bij mij thuis. Vanuit mijn zen-meditatieve invalshoek zou ik dan willen zeggen: we zijn niet schuldig maar wel onderdeel en hebben ieder een eigen verantwoordelijkheid. Daar aandachtigheid in oefenen is als de mysticus die stil de afwas doet. Dan mag het van mij ook gerust zachtgroen zijn.

DOOR MIRJAM VAN NOORD

Vasten

Een eitje dit jaar?

We zijn al een aantal weken op weg naar Pasen. Deze tijd ervoer ik vroeger anders dan nu. Toen ik klein was, was de veertigdagentijd de periode waarin ik elke dag een snoepje in mijn trommeltje deed. Op zondag mochten mijn broer, zus en ik een snoepje uit ons trommeltje. Voor een kind was het de perfecte manier om te leren vasten.

Maar hoe kun je nu het beste vasten als jongere? Ik probeer in deze tijd minder te snoepen, maar vraag me af of dat goed genoeg is. Eigenlijk probeer ik altijd wel minder te snoepen en gezond te eten. Hoe maak ik dan het verschil tussen lijnen en vasten? Ik eet al vegetarisch, dus vlees laten staan is voor mij geen vasten. Moet ik dan mijn telefoon vaker laten liggen...? Dat zou ik wél lastig vinden.

Mijn moeder heeft op de koelkast een magneetje gehangen van paus Franciscus met de tekst 'Non di solo pane': niet van brood alleen. Toen ik deze woorden las, begreep ik dat dit is wat vasten voor mij betekent. De veertigdagentijd is er om te beseffen dat je niet alleen wordt gevoed door brood, maar ook door vriendschap, liefde of een glimlach.

Dit jaar is vasten sowieso bijzonder. Door de coronacrisis moeten we onszelf veel onzegggen. School, dagjes uit, sport, feestjes, concerten, sport, werken op kantoor: het zit er allemaal niet in. En ook zingen met mijn jongerenkoor in de Paaswake moeten we dit jaar opnieuw overslaan. De corona-lockdown kun je zien als een extreme vorm van vasten. We ondervinden inmiddels al een jaar lang hoe belangrijk fysiek contact is, of hoe fijn het is om geliefde mensen om je heen te hebben. Juist nu besef ik dat het niet alleen belangrijk is om elke dag eten op je bord te hebben, maar dat samen zijn met familie en vrienden minstens zo cruciaal is voor een goed leven.

Ik denk dat vasten dit jaar een eitje wordt - we zijn inmiddels wel wat gewend. Maar de vastentijd blijft bijzonder want in deze weken voor Pasen word ik er extra aan herinnerd dat het leven in coronatijden, net als vasten, een grote uitdaging is. En zoals ik vroeger met Pasen, als klein meisje, trots was op mijn volle trommeltje met snoepjes, hoop ik ook over een aantal maanden trots te kunnen zijn op het uithouden van deze crisis.

*Mirjam van Noord
is tweedeaars student
culturele antropologie*

